

Productie & Realisatie

CMPMedica Belgium n.v./s.a.
Horzelstraat 100 – 1180 Brussel
Tel. (02) 333.34.97 – Fax (02) 332.39.58
HRB 439.350 – BTW 422.398.673
ING 310-0935367-82
www.emedex.be

Gerealiseerd in samenwerking met

GlaxoSmithKline n.v./s.a.
Rue du Tilleul 13
1332 Genvul
Tel. (02) 656.21.11
www.vaccisurf.be (professionals)
www.vacciweb.be (groot publiek)

Redactie

Prof. Dr. A. VAN GOMPEL
(Internist, Polikliniek & Travel-clinic ITG)
Instituut voor Tropische Geneeskunde (ITG)
Kronenburgstraat 43/3 – 2000 Antwerpen
Tel. (03) 247.66.66 – Fax (03) 247.64.52
www.itg.be

met de medewerking van:

Drs. T. VAN DE WINKEL, M. CROUGHS, W. RAES, M. HULSTAERT, R. DELGADILLO, J. VAN DEN BULCKE, G. DILS, G. HEYRMAN, K. CORDEMANS, E. HERTENS, P. BASTIAENS, L. VANMARSNILLE, F. HONORE, A. VAN RAEMDONCK, L. LEMMENS, J. DE ROOZE, F. GOETGHEBUER, S. CLOSSET, C. SCHODTS, J. GOBERT
(Huisartsen, Travel-clinic ITG)
Dr. G. BRAIBANT (Travel Clinic CHU St. Pierre, site César De Paepe)
A. VAN DEN DAELE (RN)
Dr. E. BOTTIEAU, Dr. J. CLERINX en Dr. E. VAN DEN ENDEN
(Internisten, Polikliniek ITG)
Dr. M. WOJCIECHOWSKI (Pediater) en
Dr. A. STEVENS (Dermatologe)

Editorial assistant

L. SÉNÉCHAL

Eindredactie

Apr. P. LASEURE (ziekenhuisapotheker)

Hoofdredacteur

Dr. Apr. A. VERGAUWE

Verantwoordelijke uitgever

B. HOUDMONT
Horzelstraat 100 – 1180 Brussel

Ondanks alle zorg besteed aan de realisatie van deze uitgave, wijzen de auteur en de uitgever elke verantwoordelijkheid af voor de gevolgen die zouden kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen. Wij zouden de gebruikers dankbaar zijn indien zij ons eventuele fouten zouden willen melden.

De vroegere uitgaven zijn verouderd en dus onbruikbaar!

De inhoud van de teksten, tabellen en schema's in deze uitgave is de volledige intellectuele eigendom van het Instituut voor Tropische geneeskunde. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotocopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de ITG-redactie, van CMPMedica en van GlaxoSmithKline.

DISCLAIMER

Ondanks alle zorg besteed aan de realisatie van deze uitgave, wijzen de auteur en de uitgever elke verantwoordelijkheid af voor de gevolgen die zouden kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Wij zouden de gebruikers dankbaar zijn indien zij ons eventuele fouten zouden willen melden.

De vroegere uitgaven zijn verouderd en dus onbruikbaar!

De inhoud van de teksten, tabellen en schema's in deze uitgave is de volledige intellectuele eigendom van het Instituut voor Tropische geneeskunde.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotocopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de ITG-redactie, van CMPMedica en van GlaxoSmithKline.

MEDASSO HEADLINES

Gezondheidsadviezen voor reizigers

Uitgave 2010-2011

***** De vroegere uitgaven zijn verouderd en dus onbruikbaar! *****

OPGEPAST voor MALARIADODEN!

Elk jaar opnieuw sterven er terugkerende reizigers door malaria.
We kunnen onomwonden stellen dat ELK sterfgeval in België door malaria een sterfgeval te veel is!

Veel heeft te maken met het niet of slecht voorbereid op reis vertrekken.

Hierin spelen onder andere mee: onwetendheid, vergetelheid, vrees voor neveneffecten van de malariatabletten, of flagrant verkeerde opvattingen over malaria.
Ook therapietrouw blijft een belangrijk probleem (er dienen immers gedurende een zekere tijd voor vertrek, tijdens het ganse verblijf en tot een zekere tijd na het verlaten van het malariagebied op regelmatige wijze malariatabletten ingenomen te worden).

De meeste sterfgevallen door malaria bij reizigers zijn te verklaren door het 'patient's delay' en/of het 'doctor's delay'.

Naast de gebrekkige kennis van het malariarisico en het niet of onvoldoende naleven van de preventieve maatregelen, is de ultieme hoofdoorzaak van deze mortaliteit samen te vatten als het **'patient's delay'** (de reiziger in kwestie voelt zich de eerste dagen niet erg ziek, meent dat het om een banale griep gaat omdat hij geen koorts 'voelt', of vergeet dat het om malaria kan gaan en roept te laat medische hulp in) en/of het **'doctor's delay'** (de arts die te laat de diagnose van malaria overweegt bij een 'griepale' toestand die de eerste dagen zeer banaal kan zijn, of weigert op de suggestie van de patient "Kan het toch ook malaria zijn?" in te gaan, of die te laat de hulp inroept van een deskundige). Een eenvoudige bloedafname (EDTA-tube) en een betrouwbaar labo zijn nodig om binnen de enkele uren de diagnose van malaria aan te tonen of uit te sluiten.

VOORWOORD - 11de uitgave^(*)

De wetenschappelijke kennis in het domein van de reizigersgeneeskunde is sinds het verschijnen van de eerste uitgave van deze publicatie in 1991 aanzienlijk uitgebreid (zie de lijst van handboeken in Hoofdstuk XIII) en 'Reizigersgeneeskunde' is dan ook uitgegroeid tot een apart kennisgebied waarbij zeer verschillende disciplines van de geneeskunde betrokken zijn.

De huisarts bekleedt nochtans in België een centrale plaats bij het verstrekken van medisch advies aan reizigers: vele patiënten raadplegen hun huisarts voor een verre reis, maar bovendien krijgt de huisarts of een andere eerstelijns hulpverstreker zoals de apotheker gemakkelijk terloops te horen dat zijn patiënt of een gezinslid een reis naar mogelijk risicogebied plant, wat dan (onmiddellijk) de kans biedt om vooralsnog adequate gezondheidsbevorderende maatregelen te bespreken. Dit geldt in het bijzonder voor migranten die al een tijdje in West-Europa wonen, en die al dan niet met hun kinderen soms totaal onverwacht (bijv. begrafenissen van familielid) naar hun land van herkomst op familiebezoek gaan ('VFR travellers', visiting friends and relatives). Ook pediaters, internisten, microbiologen, arbeidsgeneesheren, enz. worden in toenemende mate geconfronteerd met vragen over reisadvies.

Centraal staan de beoordeling van de geschiktheid om een reis al dan niet te ondernemen, het toedienen van de vereiste vaccinaties (en de oppuntstelling van de basisvaccinaties), de chemoprofylaxe van malaria, het uitleggen en voorschrijven van de zelfbehandeling bij reizigersdiarree, huidwonden en eventueel malaria en het samenstellen van de rest van de reisapotheek. Ook het geven van instructies voor een aangepast gedrag in verband met de preventie van reizigersdiarree, seksueel overdraagbare aandoeningen, ongevallen en de preventie van muggenbeten (malaria, dengue, chikungunya, leishmania, ...) is essentieel. Tenslotte behoort de correcte opvang van medische problemen na de thuiskomst ook tot de vaardigheden binnen de reisgeneeskunde.

Het geven van reisadvies is echter geen eenvoudige taak. In toenemende mate worden reizen ondernomen door personen met zeer diverse onderliggende immuuncompromitterende aandoeningen, zwangere vrouwen, kleine kinderen en hoogbejaarde personen. Het aandeel 'last-minute' toeristen, hogergenoemde VFR's of werknemers die soms vrij plots of totaal onverwacht naar het buitenland worden uitgezonden voor professionele doeleinden neemt nog steeds toe, en dit zowel voor korte of langere periodes.

De arts moet bovendien rekening houden met het feit dat reisadvies erg kan evolueren in de loop der jaren, en dat de gezondheidsrisico's voor de verschillende soorten reizen erg uiteenlopend kunnen zijn. De diverse informatiebronnen in verband met reisadvies zijn niet altijd gemakkelijk toegankelijk en eensluidend. Het samenstellen van een aangepast en genuanceerd advies vergt daarom veel tijd.

Naast de adviezen over malariaprofylaxe, vaccineerbare aandoeningen en reizigersdiarree, is het belangrijk om risicoreductie te bekomen door 'veilig gedrag' in de brede zin, namelijk door gedragsmaatregelen & responsabilisering van de reiziger – bijv.

1. Preventie malaria door antimuggenmaatregelen (& therapietrouw)
2. Preventie reizigersdiarree door hygiënische maatregelen
3. Preventie seksueel overdraagbare aandoeningen
4. Verzorging huidwondjes; zonnebrand
5. Veilig rijgedrag – veiligheidsmaatregelen bij gevaarlijke sporten
6. Alcoholgebruik – drugs
7. Voldoende slaap
8. ...

Bovendien moeten we er ten stelligste over waken dat er geen overmedicalisering van reizigers ontstaat. Het mag zeker niet de bedoeling zijn alles wat medisch maar enigszins mogelijk is aan de reiziger op te dringen.

De gemiddelde arts is op dit ogenblik wellicht onvoldoende geïnformeerd om zijn reislustige patiënten op een juiste manier voor te lichten in verband met gezondheidsrisico's, preventie en eventuele zelfbehandeling op reis, meer bepaald voor reizen en verblijven in landen met een minder hoge hygiënische standaard. Eén van de taken van het Instituut voor Tropische Geneeskunde is het vertalen van de actuele en steeds evoluerende wetenschappelijke kennis over de verschillende aspecten van de reisgeneeskunde in bruikbare adviezen in een praktische taal. Daarom is deze uitgave 'Gezondheidsadviezen voor reizigers' in de eerste plaats bedoeld voor de huisartsen, opdat zij op het niveau van de eerstelijnsgezondheidszorg correcte en bruikbare informatie zouden kunnen verstrekken aan de reizigers onder hun patiënten.

Hierbij is het belangrijk om de verschillende hoofdstukken (op voorhand) door te nemen zodat op het ogenblik dat een patiënt om reisadvies vraagt men zich reeds de basisprincipes heeft eigengemaakt en men aan de hand van de landenlijst specifiek kan adviseren.

De huidige wetenschappelijke kennis heeft nog steeds geen antwoord op alle vragen. Er blijven nog vele lacunes en controversen in onze kennis bestaan. In deze uitgave laten wij ons daarom voor sommige adviezen mede leiden door het streven naar consensus en een minimum aan uniformiteit, in plaats van het risico te lopen af te dwalen in discussies over standpunten waarvoor momenteel nog voldoende wetenschappelijke gronden ontbreken. Tezelfdertijd is het belangrijk om af te rekenen met een aantal die de reisadviezen nog altijd ten onrechte bezwaren. Dit zijn enkele belangrijke redenen waarom wij zo dicht mogelijk de adviezen van de WHO opvolgen.

Deze uitgave bevat de gestandaardiseerde adviezen toepasbaar in de courante praktijk, zoals in de huisartsgeneeskunde. De werkelijkheid kan echter in een aantal gevallen een stuk ingewikkelder zijn dan in dergelijke richtlijnen kan verwoord worden. In elke provincie is er momenteel dan ook minstens één gespecialiseerd reisadviescentrum, waar gepersonaliseerd reisadvies kan worden verkregen op maat gesneden van de individuele reiziger, en dat enigszins kan afwijken van wat in dit werk als standaard naar voren wordt gebracht.

In de toeristische brochures staat helaas soms nog verkeerde gezondheidsinformatie (onvolledig, onjuist, er wordt weinig of niets aangeraden, soms echter te veel). Dit is in het nadeel van de reiziger, vooral bij de snelle 'last minute' boekingen naar de Afrikaanse stranden. De enige echte zinvolle boodschap die standaard door de verkoper van de reis dient gegeven te worden is "bespreek de concrete gezondheidsmaatregelen met je huisarts en raadpleeg vooraf de nationale richtlijnen op www.itg.be".

Voor het grote publiek bestaat enerzijds de 'Omtrent Gezondheidspas' (<http://www.gezondheidpas.be>), die jaarlijks hernieuwd wordt met inbreng van het ITG, anderzijds de ITG-brochure 'Gezond op reis' (<http://www.itg.be/ITG/Uploads/MedServ/ngezond.pdf>). Dit is een brochure vol tips in een begrijpelijke taal, en een vereenvoudigde landenlijst. Dit document kan dienen als gespreksbasis tussen de arts en zijn reislustige patiënt, die onvermijdelijk moet gewezen worden op het feit dat het behoud van zijn gezondheid op reis in de allereerste plaats zijn eigen verantwoordelijkheid is, en zeker niet waterdicht gegarandeerd wordt door de pillen en de spuiten (responsabilisering van de patiënt).

Zoals bij de vorige uitgave stellen wij ons open voor (geschreven) aanvullende en corrigerende opmerkingen. Aldus zal een volgende uitgave nog beter kunnen beantwoorden aan de realiteit van het reizen en de praktijk van het reisadvies.

Wij danken hierbij, naast de vele personen die door hun waardevol advies, rechtstreeks of onrechtstreeks, hebben bijgedragen tot deze 11de uitgave, in het bijzonder de leden van de **Wetenschappelijke Studiegroep Reisgeneeskunde België** (Prof. Dr. W. Peetermans - U.Z. Leuven, Prof. Dr. Y. Van Laethem - U.M.C. St-Pieter-ULB, Prof. Dr. F. Jacobs - U.Z. Erasmus - ULB, Prof. Dr. R. Peleman - R.U. Gent, Prof. Dr. B. Vandercam - CHU St. Luc, U.C.L., Prof. Dr. P. Lacor - U.Z. Brussel, Dr. Ph. Leonard - CHU-ULg, Dr. P. Soentjens (Belgisch Leger) en Dr. S. Quoilin van het Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid - Louis Pasteur), evenals Dr. Gerard Sonder, verantwoordelijke van het **L.C.R. Nederland** (Landelijk Coördinatiecentrum Reizigersadviesing) voor de gewaardeerde informatie-uitwisseling.

Deze gids werd zonder onderbreking ter beschikking gesteld van het artsenkorps vanaf 1991 dankzij de financiële steun van de firma GlaxoSmithKline (voorheen SmithKline Beecham Pharma), waarvoor we zeer erkentelijk zijn. Wij schatten dat er vroeger tussen de 100.000 en 150.000 gedrukte exemplaren van werden verspreid, alle uitgaven samen genomen. De 10de uitgave was uitsluitend een digitale versie. Wij zijn dan ook verheugd u deze 11^{de}(*) herwerkte uitgave te kunnen aanbieden. Ons inziens dekt deze tweejaarlijkse uitgave ruimschoots de behoeften van het medisch korps inzake reisgeneeskunde. Omdat er op twee jaar tijd heel wat zaken veranderen, is een eventuele aanvulling voor elk hoofdstuk te vinden op de website van het ITG (rubriek 'Informatie voor de deskundige' – jaarlijkse nationale consensusvergadering).

Wij hopen aldus het medisch korps met deze volledig herwerkte 11de uitgave(*) van een waardevolle en onmisbare bron van informatie te hebben voorzien teneinde haar rol als onmisbare schakel met betrekking tot de reisplannen van de patiënt op professionele wijze te kunnen vervullen.

Prof. Dr. Alfons Van Gompel

Redacteur

Diensthofd Dienst Reisadvies - Instituut voor Tropische Geneeskunde

Voorzitter van de Wetenschappelijke Studiegroep Reizigersgeneeskunde België

MAART 2010

(*)

1 ^{ste} uitgave	1991
2 ^{de} uitgave	1992
3 ^{de} uitgave	1994
4 ^{de} uitgave	1996-1997
5 ^{de} uitgave	1998-1999
6 ^{de} uitgave	2000-2001
7 ^{de} uitgave	2002-2003
8 ^{ste} uitgave	2004-2005
9 ^{de} uitgave	2006-2007
10 ^{de} uitgave	2008-2009

Al deze vroegere uitgaven zijn verouderd en dus onbruikbaar!

